

**СЕКЦІЯ 6: ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС
ТА ДИСЦИПЛІНИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СПРЯМУВАННЯ
(ЖИТЛОВЕ, СІМЕЙНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, ТРУДОВЕ ПРАВО)**

**ПРАВО НА ЗБІЛЬШЕННЯ АБО ЗМЕНШЕННЯ РОЗМІРУ
ПОЗОВНИХ ВИМОГ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ПОЗИВАЧА**

Бичкова С.С., д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу НАВС

Одним із спеціальних суб'єктивних цивільних процесуальних прав позивача є право збільшити або зменшити розмір позовних вимог, що передбачає кількісну зміну обсягу пред'явлених ним матеріально-правових вимог.

Потрібно зауважити, що зменшення розміру позовних вимог по суті означає часткову відмову позивача від пред'явлених ним вимог. При цьому часткова відмова від позову не завжди буде зменшенням обсягу матеріально-правових вимог. Дії позивача щодо зменшення розміру позовних вимог зумовлюються, як правило, неможливістю довести суду їх розмір у повному обсязі за відсутності доказів, неправильністю первісного визначення та обчислення розміру позовних вимог, неможливістю сплати судового збору тощо.

Поряд із зменшенням, збільшення розміру позовних вимог передбачає тільки кількісну зміну обсягу пред'явлених позивачем матеріально-правових вимог у бік їх збільшення. Збільшення розміру позовних вимог спричиняється, як правило, зміною підстав позову, доповненням позову додатковими вимогами, появою додаткових доказів тощо.

Граничні межі зменшення чи збільшення розміру позовних вимог цивільним процесуальним законодавством України не встановлені, а отже, позивач має право змінювати свої вимоги в бік зменшення чи збільшення їх розміру без жодних обмежень. При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 80 ЦПК України, зменшення чи збільшення розміру позовних вимог тягне за собою відповідну зміну розміру судового збору. Так, у разі збільшення розміру позовних вимог несплачену суму судового збору належить сплатити до звернення до суду із відповідною заявою. У випадку ж зменшення розміру позовних вимог питання про повернення суми судового збору вирішується згідно із ч. 1 ст. 83 ЦПК України.

Деякі науковці вважають, що зміна предмета позову включає в себе і поняття збільшення або зменшення розміру позовних вимог.

Ми не можемо погодитися із такою позицією. Як правильно зазначає С. Я. Фурса, «хоча позивач наділений правом збільшувати та зменшувати розмір позовних вимог, це не означає, що він змінює предмет позову ...». Адже, зміна предмета позову передбачає зміну характеру, змісту чи спрямованості однієї матеріально-правової вимоги позивача до відповідача іншою або доповненням позивачем первісних вимог новими, проте не кількісну зміну розміру цих вимог. А тому зменшення або збільшення розміру позовних вимог не повинно пов'язуватися з пред'явленням додаткових позовних вимог.

Відповідне положення знаходить своє підтвердження і у цивільному процесуальному законодавстві України, де право позивача змінювати предмет або підставу позову, а також збільшувати або зменшувати розмір позовних вимог виокремлюються в самостійні його повноваження, для реалізації яких встановлено різні строки (ч. 2 ст. 31 ЦПК України).

В юридичній літературі висловлено думку, що такі спеціальні права позивача, як право змінити підставу або предмет позову та збільшити або зменшити розмір позовних вимог, доцільно іменувати «уточненням позовних вимог».

Пропозиція, на наш погляд, є сумнівною. У межах такого «уточнення» позивач може повністю змінити предмет позову, пред'явивши відповідачеві зовсім іншу за спрямованістю матеріально-правову вимогу (наприклад, замінити вимогу про поділ майна, що є об'єктом спільної сумісної власності подружжя, вимогою про розірвання шлюбу). Про яке уточнення може йти мова,

коли змінюється предмет позову: характер, зміст чи спрямованість матеріально-правової вимоги? Крім того, цивільне процесуальне законодавство України використовує таке термінологічне словосполучення у повністю іншому сенсі: відповідно до ч. 6 ст. 130 ЦПК України суд у попередньому судовому засіданні «уточнює позовні вимоги ...». Як випливає із п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 5 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду», в цьому випадку йдеться не про реалізацію позивачем його спеціальних прав, а про формування у суду суб'єктивного розуміння змісту заявлених позовних вимог шляхом з'ясування у позивача суті предмета та підстави позову.

Згідно із ч. 2 ст. 31 ЦПК України позивач має право збільшити або зменшити розмір позовних вимог протягом усього часу розгляду справи. Утім, збільшувати або зменшувати розмір позовних вимог не можна під час судових дебатів (ч. 8 ст. 193 ЦПК України). Тобто, фактично позивач може реалізувати зазначене процесуальне повноваження тільки до початку судових дебатів. І це потрібно враховувати під час розгляду і вирішення цивільної справи у суді, щоб не пропустити строк здійснення наданого законом права.

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ

Кушченко І.В., к.п.н., доцент, завідувач кафедри психології та педагогіки ННПП

Основою для самовизначення української нації, базисом для майбутнього гармонійного розвитку особистості, стабільності економіки держави на сьогодні стає формування пріоритетних соціальних інтересів та вирішення проблеми забезпечення соціальної та економічної безпеки на рівні кожного окремого громадянина, підприємства і країни в цілому. Адже у сучасних умовах сприяння загальнонаціональним інтересам держави забезпечення прав і свобод кожної окремої людини, захист її здоров'я та життя визнається одним із пріоритетних напрямів державної політики. Забезпечення захисту на національному, суспільному та індивідуальному рівні створює передумови для вирішення проблеми соціально-економічної захищеності кожної окремої особи.

Сучасна наука має багато напрацювань з даної проблематики. Про підвищений інтерес наукових кіл до різних аспектів соціально-економічної захищеності свідчить низка наукових досліджень, автори яких ставлять за мету визначення оптимальних шляхів проведення соціальних реформ і розробки інноваційних моделей соціального захисту. Ці аспекти відображено в працях таких провідних вчених, як С.І.Бандур, Д.П.Богиня, І.К.Бондар, В.М.Геєць, Г.З.Голеусова, В.М.Данюк, А.М.Колот, І.С.Кравченко, В.Д.Лагутін, Е.М.Лібанова, О.Ф.Новікова, В.М.Новіков, В.В.Онкієнко, О.В.Павловська, В.М.Паламарчук, І.Лі. Петрова, В.М.Петюх, В.А.Савченко, А.А.Чухно.

Дослідження проблем соціальної захищеності потребує детального вивчення поняття «безпека» та змісту концепції соціальної безпеки. Залежно від рівня розвитку суспільства в поняття «безпека» вкладався різний зміст, ставились певні завдання і створювались спеціальні інститути, покликані забезпечувати безпеку особи, суспільства, держави. Безпека – це певний об'єктивний стан, що ґрунтується на відсутності загрози, який суб'єктивно відчують окремі люди чи їх групи. Під безпекою розуміють також стан без загрози, стан спокою, впевненості або «психічний чи правовий стан, при якому особа має відчуття впевненості, опори в іншій особі чи юридично врегульованій системі; протилежність загрози».

Згідно з теорією потреб Абрахама Х. Маслоу, основною потребою після фізіологічних у ієрархії є потреба безпеки. Маючи особливий психологічний та біологічний статус потреба безпеки передбачає необхідність у структурі, порядку, прав та підтримки, стабільності, опіки, звільнення від страху та хаосу. Потреба безпеки є активним та домінуючим фактором в житті працівників, а відтак стає і невідмінним фактором суспільного життя.